

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

**Кафедра економіки та управління виробничим і
комерційним бізнесом**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни**

“ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ”

Частина I

Харків – 2016

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку

на засіданні кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом 5 березня 2015 р., протокол № 8.

Рекомендуються для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” спеціальності 08.03050401 “Економіка підприємства” денної форми навчання.

Укладачі:

доценти І.В. Воловельська,
А.В. Толстова

Рецензент:

доц. І.В. Токмакова

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

“ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ”

Частина 1

Відповідальний за випуск Воловельська І.В.

Редактор Еткало О.О.

Підписано до друку 11.06.15 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 0,75. Тираж 100. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

Українська державна академія залізничного транспорту

Факультет економіки транспорту

Кафедра економіки та управління виробничим і комерційним
бізнесом

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

з дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ТА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ”
Частина 1

для студентів спеціальності 08.03050401
„Економіка підприємства”
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
денної форми навчання

Харків 2015

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри “Економіка та управління виробничим і комерційним бізнесом” 5 березня 2015 р., протокол № 8.

Рекомендуються для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” спеціальності 08.03050401 “Економіка підприємства” денної форми навчання.

Укладачі:

доценти І.В. Воловельська
А.В. Толстова

Рецензент:

доц. І.В. Токмакова

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	6
Практичне заняття 1. Методики оцінки економічної безпеки підприємства	6
Практичне заняття 2. Приклади рейдерських атак в Україні та світі	8
Практичне заняття 3. Ризики. Види та методики оцінки	11
Практичне заняття 4. Бенчмаркінг в Україні та світі	16
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	27

ВСТУП

Подолання економічних криз, необхідне для успішного функціонування підприємств в умовах ринку, а також виконання всіх цілей, що стоять перед підприємством, потребують переосмислення й іншого відношення до економічної теорії і практики. У складних умовах виживе лише те підприємство, що зможе не тільки визначити й задовольнити вимоги ринку, але й захиститися від невдач на основі формування ефективної системи економічної безпеки підприємства.

Метою дисципліни «Економічна безпека підприємства» є формування знань та уявлень про сутність та складові частини економічної безпеки підприємства.

Основне завдання полягає у формулюванні уявлення про необхідність економічної безпеки та її ролі у сучасній фірмі, отриманні навичок у застосуванні основних прийомів та методів економічної розвідки та безпеки у сучасному житті та бізнесі.

Метою методичних вказівок є закріплення теоретичних знань щодо процесів формування економічної безпеки на підприємстві на підставі управління ризиками в умовах невизначеності, сутності бенчмаркінгу в системі прийняття рішень та отримання навичок щодо обґрунтування вибору господарських рішень на підприємстві на основі діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Основний зміст навчальної дисципліни розкривається у 8 темах, з яких 4 теми входять до першого змістового модуля, 4 теми – до другого.

Тема 1 пов'язана з вивченням сутності економічної безпеки підприємств, методик її оцінки.

Тема 2 направлена на вивчення сутності системи економічної безпеки підприємства, принципів її формування, внутрішніх та зовнішніх загроз, економічних підходів до забезпечення економічної безпеки підприємства.

Тема 3 базується на вивченні основних типів та характеристик негативного впливу на економічну безпеку підприємства, методик оцінки ризиків.

Тема 4 пов'язана з дослідженням поняття «бенчмаркінг», вивченням його принципів та видів, оцінкою конкурентоспроможності підприємства.

Тема 5 передбачає вивчення напрямків та моделей розвитку стратегічного управління.

Тема 6 направлена на вивчення сутності антикризового управління підприємством, його банкрутства та оцінку вартості майна підприємства.

Тема 7 пов'язана з вивченням питань щодо роботи з інформацією, інтелектуальної власності, комерційної таємниці.

Тема 8 присвячена вивченню поняття та сутності економічної розвідки, промислового шпигунства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Контрольні питання

- 1 Еволюція поняття «безпека».
- 2 Підходи до визначення поняття економічної безпеки (ЕБ).
- 3 Методики оцінки економічної безпеки підприємства.

Тести для самостійної роботи:

- 1 Безпека - це:
  - а) такий стан суб'єкта, при якому він є захищеним від будь-якої небезпеки або загрози;
  - б) такий стан суб'єкта, при якому він почувається спокійно;
  - в) такий стан суб'єкта, при якому він не відчуває загрози.
- 2 При одному з перших підходів поняття економічної безпеки підприємства розглядалося як:
  - а) захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, не чинить негативного впливу на його діяльність;
  - б) збереження комерційної таємниці та інших секретів підприємства;
  - в) стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних економічних загроз або джерел небезпеки.
- 3 Для зарубіжної літератури характерні такі визначення ЕБ, як:
  - а) стан господарюючого суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти структури та діяльності підприємств характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін;

- б) збереження комерційної таємниці та інших секретів підприємства;
- в) умова конкурентоспроможності.

4 Економічна безпека – це:

- а) такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він нейтралізує негативні зовнішні впливи і домагається поставлених цілей при найбільш ефективному використанні наявного потенціалу в умовах невизначеності;
- б) такий стан суб'єкта, при якому він є захищеним від будь-якої небезпеки або загрози;
- в) це умова реалізації поставлених цілей.

5 До підходів кількісної оцінки економічної безпеки підприємства не належать:

- а) ресурсно-функціональний підхід;
- б) логарифмічний підхід;
- в) індикаторний підхід.

6 При ресурсно-функціональному підході розглядаються:

- а) підприємницькі ресурси;
- б) корпоративні ресурси;
- в) комерційні ресурси.

7 При ресурсно-функціональному підході не розглядаються наступні ресурси:

- а) економічний ресурс;
- б) ресурс капіталу;
- в) інтелектуальний ресурс.

8 При ресурсно-функціональному підході розглядаються:

- а) сукупний критерій
- б) індивідуальний критерій

9 Вплив на підприємство підрозділяється на:

- а) сукупний і приватний;
- б) загальний та індивідуальний;
- в) суб'єктивний та об'єктивний.

10 Об'єктивні загрози підприємству - це:

а) різні негативні впливи, що сталися з вини самого підприємства;

б) загрози глобального характеру: воєнні дії, стихійні лиха.

11 Суб'єктивні загрози підприємству - це:

а) різні негативні впливи, що сталися з вини самого підприємства;

б) загрози глобального характеру: воєнні дії, стихійні лиха.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

ПРИКЛАДИ РЕЙДЕРСЬКИХ АТАК В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Контрольні питання

- 1 Сутність системи економічної безпеки підприємства (ЕБП).
- 2 Рівні розвитку системи ЕБП.
- 3 Принципи формування системи ЕБП.
- 4 Ознаки ЕБП.
- 5 Внутрішні та зовнішні загрози ЕБП.
- 6 Рейдерство.
- 7 Економічні підходи до забезпечення ЕБП.

Тести для самостійної роботи

1 Мета системи економічної безпеки:

а) мінімізація або нейтралізація внутрішніх і зовнішніх загроз підприємства на основі розробленого і реалізованого комплексу заходів економічного, правового та організаційного характеру;

б) розроблення заходів щодо економічної безпеки.

2 Під моделлю економічної безпеки підприємства розуміється:

а) сукупність пов'язаних між собою організаційно-економічних правил і прийомів, що дають змогу на системній основі, при низьких витратах ресурсів і в короткий термін ідентифікувати стан внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства та відреагувати на можливі відхилення;

б) сукупність пов'язаних між собою організаційно-економічних правил і прийомів, що дають змогу на системній основі, при низьких витратах ресурсів і в короткий термін ідентифікувати фінансовий стан підприємства.

3 Система економічної безпеки включає такі рівні:

- а) анархічний, системний, науковий;
- б) анархічний, емпіричний, науковий;
- в) системний, емпіричний, науковий.

4 До ознак системи ЕБП не належать:

- а) антропний;
- б) синергія;
- в) анархічність.

5 Антиентропійність - це:

- а) система безпеки характеризується здатністю в кожен момент часу використовувати той чи інший аргумент для вирішення поставлених завдань;
- б) система безпеки характеризується здатністю протистояти негативним наслідкам. Тобто при необхідності в кожному момент часу використовується той чи інший компонент системи безпеки для вирішення поточних проблем.

6 Системна ієрархія припускає, що безпека - це:

- а) цільовий результат на будь-якому ієрархічному рівні;
- б) взаємозв'язок на нижчих рівнях;
- в) цільовий результат на вищому ієрархічному рівні. При цьому система безпеки повинна бути у взаємозв'язку з усіма нижчими рівнями і враховувати їх можливості і потреби.

7 Внутрішнє середовище - це:

- а) сукупність факторів, що визначають процеси діяльності підприємства;
- б) сукупність факторів, що впливають на підприємство ззовні.

8 Макросередовище складається з елементів, які:

- а) прямо не пов'язані з підприємством, але впливають на формування загальної атмосфери бізнесу;
- б) безпосередньо контактують з підприємством і впливають на його діяльність.

9 Мікросередовище складається з елементів, які:

- а) прямо не пов'язані з підприємством, але впливають на формування загальної атмосфери бізнесу;
- б) безпосередньо контактують з підприємством і впливають на його діяльність.

10 До типів зовнішнього середовища не належать:

- а) стабільне середовище;
- б) нестабільне середовище;
- в) конкурентне середовище.

11 Швидкі зміни характерні для:

- а) конкурентного середовища;
- б) нестабільного середовища;
- в) середовища глобалізації бізнесу.

12 Силове захоплення власності - це:

- а) недружнє поглинання;
- б) рейдерство.

13 Грінмейл - це:

- а) Психологічна атака з метою захоплення майна;
- б) Скупка боргів підприємства з метою захоплення майна

14 Види рейдерства:

- а) біле, сіре, чорне;
- б) біле, синє, чорне.

15 Економічні підходи до мінімізації витрат не включають в себе:

- а) максимізації витрат;
- б) метод оцінки вартості негативної події;
- в) статистичний метод.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3 РИЗИКИ. ВИДИ ТА МЕТОДИКИ ОЦІНКИ

Контрольні питання:

- 1 Сутність поняття загрози та ризику.
- 2 Класифікація ризиків.
- 3 Управління ризиками.
- 4 Методи оцінки ризиків.

Тести для самостійної роботи:

- 1 Загроза - це:
  - а) негативний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на підприємство;
  - б) негативний вплив внутрішніх факторів на підприємство;
  - в) негативний вплив зовнішніх факторів на підприємство.
- 2 Ризик - це:
  - а) це можливе відхилення від намічених результатів у позитивний бік;
  - б) можливе відхилення від намічених результатів як у позитивний бік, так і в негативний;
  - в) можливе відхилення від намічених результатів у негативний бік.
- 3 До теорій визначення поняття «ризик» не належить:
  - а) неокласична теорія;
  - б) кейсіанська теорія;
  - в) дей-теорія.
- 4 Фундаментальна теорія ризиків має на увазі такі види ризиків:
  - а) передбачувані й непередбачувані;
  - б) комерційні та некомерційні;
  - в) результативні та нерезультативні.
- 5 У разі настання ризику можливий результат:
  - а) позитивний, нейтральний, негативний;
  - б) позитивний і негативний;
  - в) критичний, кризовий, стабільний.

6 Систематичний ризик - це ризик:

- а) власний;
- б) ринковий;
- в) власний та ринковий.

7 Несистематичний ризик - це ризик:

- а) власний;
- б) ринковий;
- в) власний та ринковий.

8 Управління ризиком не припускає:

- а) лімітування;
- б) страхування;
- в) створення дочірніх підприємств.

9 Залежно від наслідків ризик не може бути:

- а) неприпустимий;
- б) допустимий;
- в) критичний.

10 За часом виникнення ризику бувають:

- а) ретроспективні, перспективні, поточні;
- б) ретроспективні, перспективні, оперативні;
- в) регресивні, перспективні, оперативні.

11 У залежності від завданої шкоди, ризик не може бути таким:

- а) що несе прямий збиток;
- б) що несе передбачуваний збиток;
- в) що несе упущену вигоду.

12 При аналізі ризику необхідно виконати:

- а) моніторинг;
- б) порівняння;
- в) диверсифікацію.

13 Метод сценаріїв - це метод, який:

- а) дає змогу отримати наочну картину для різних варіантів реалізації поставлених цілей;

б) дає змогу здійснити приведення майбутніх грошових потоків до теперішнього моменту часу;

в) дає змогу визначити ступінь ризику на основі інформації про аналогічні проекти або угоди.

14 У теорії ігор не використовуються такі критерії:

- а) Гурвіца;
- б) Лапласа;
- в) Ньютона.

15 У критерії Лапласа передбачається, що:

а) якщо немає достатніх підстав вважати, що ймовірність того чи іншого рішення має нерівномірний розподіл, то вони приймаються однаковими;

б) якщо немає достатніх підстав вважати, що ймовірність того чи іншого рішення має нерівномірний розподіл, то вони приймаються різними;

в) якщо є підстави вважати, що ймовірність того чи іншого рішення має нерівномірний розподіл, то вони приймаються різними.

16 Мінімакс це інша назва критерію:

- а) Вальда;
- б) Лапласа;
- в) Севіджа.

17 Суть якого з критеріїв полягає в досягненні мінімального ризику:

- а) Вальда;
- б) Севіджа;
- в) Гурвіца.

18 Який з критеріїв установлює баланс між випадками крайнього оптимізму та крайнього песимізму зважуванням обох способів поведінки з відповідними вагами:

- а) Вальда;
- б) Севіджа;
- в) Гурвіца.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Завдання. Період проекту складає 2 роки. Його реалізація починається з інвестування в розмірі 14 млн грн. Протягом 2-х років інвестор очікує надходжень в однаковому розмірі – по 10 млн грн на рік. При дисконтуванні за нормою 5 % на рік (норма дохідності безризикових цінних паперів). Необхідно оцінити ефективність реалізації проекту або вкладення коштів на депозит під 10 % річних.

Методичні вказівки до розв'язання завдання

1 Розрахунок чистого приведеного доходу:

$$\text{ЧПД} = \sum_{t=1}^{T2} D_d^t - \sum_{t=1}^{T1} I_d^t, \quad (1)$$

де ЧПД – чистий приведений дохід;

$\sum_{t=1}^{T2} D_d^t$ - приведена сума доходу від інвестицій у році t ;

$\sum_{t=1}^{T1} I_d^t$ - приведена сума (дисконтована) інвестицій за період інвестування $T1$.

2 Розрахунок множника дисконтування:

$$K = \frac{1}{(1 + Nd)^t}, \quad (2)$$

де K - множник дисконтування;

Nd – норма дисконтування в частках;

t – рік інвестування.

3 Розрахунок коефіцієнту еластичності ЧПД:

$$\varepsilon_{\text{ЧПД}} = \frac{\partial \text{ЧПД}}{\partial Nd} \cdot \frac{Nd}{\text{ЧПД}},$$

де $\varepsilon_{\text{ЧПД}}$ - коефіцієнт еластичності ЧПД;

$\partial\text{ЧПД}$ - 1-й текучий ЧПД;

∂Nd - 1-ша текуча внутрішня норма дисконтування;

Nd - внутрішня норма дисконту;

ЧПД - чистий приведений дохід.

$$\partial\text{ЧПД} = \text{ЧПД}_{i+1} - \text{ЧПД}_i$$

Розрахунки зводяться в таблицю 1.

Таблиця 1 – Еластичність чистого приведенного доходу за нормою дисконтування при 0-му ризику

Норма дисконтування, %	ЧПД	$\partial\text{ЧПД}$	$\partial\text{ЧПД}/ \text{ЧПД} $, %	Еластичність
0				
5				
10				
15				
20				
25				
30				
35				
40				
45				
50				
55				
60				

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4 БЕНЧМАРКІНГ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Контрольні питання

- 1 Виникнення поняття «бенчмаркінг» (БМ).
- 2 Еволюція бенчмаркінгу.
- 3 Мета, основні принципи та види БМ.
- 4 Процес БМ. Фактори успіху.
- 5 Оцінка конкурентоспроможності підприємства.

Тести для самостійної роботи

1 Бенчмаркінг був розроблений в:

- а) США;
- б) Великобританії;
- в) Росії.

2 Бенчмаркінг - це:

- а) метод управління, орієнтований на відтворення еталона;
- б) метод виробництва, орієнтований на відтворення еталона;
- в) метод маркетингу, орієнтований на відтворення еталона.

3 До етапів розвитку бенчмаркінгу не належать:

- а) ретроспективний аналіз продукту;
- б) конкурентний аналіз;
- в) перспективний аналіз продукту.

4 Глобальний бенчмаркінг припускає:

- а) міжнародні обміни інформацією без урахування національних особливостей;
- б) міжнародні обміни інформацією з урахуванням культури і національних особливостей процесів організації виробництва;
- в) внутрішньовиробничі обміни інформацією з урахуванням культури і національних особливостей процесів організації виробництва.

5 Бенчмаркінг конкурентоспроможності - це:

- а) вимір характеристики підприємства і зіставлення її з характеристиками конкурента;
- б) вимір характеристики підприємства і зіставлення її з характеристиками попередніх періодів;
- в) вимір характеристики підприємства-конкурента і зіставлення її з характеристиками більш відсталих підприємств-конкурентів.

6 При загальному бенчмаркінгу:

- а) відбувається обмін певних функції декількох підприємств-конкурентів чи підрозділів одного підприємства;
- б) порівнюються декілька підприємств-конкурентів;
- в) порівнюються певні функції декількох підприємств-конкурентів чи підрозділів одного підприємства.

7 Коли необхідно переглянути стратегії, які стали невідповідними до нових вимог застосовується:

- а) стратегічний бенчмаркінг;
- б) бенчмаркінг процесу;
- в) бенчмаркінг конкурентоспроможності.

8 Функціональний або загальний БМ використовується для:

- а) поліпшення діяльності, для якої немає еталонів;
- б) поліпшення основних процесів для зміни діяльності в найкоротші терміни;
- в) зміни основних видів діяльності в найкоротші терміни.

9 Досягти статусу конкурентоспроможності на світовому ринку допоможе:

- а) стратегічний бенчмаркінг;
- б) функціональний бенчмаркінг;
- в) глобальний бенчмаркінг.

10 Бенчмаркінг повинен орієнтуватися на такі показники:

- а) кількісні;
- б) якісні;
- в) змішані.

11 Фактори, що визначають переваги бенчмаркінгу, діляться на:

- а) м'які і тверді;
- б) м'які і жорсткі;
- в) легкі і важкі.

12 Модель GE / McKinsey являє собою:

- а) матрицю;
- б) графік;
- в) набір показників.

13 SWOT-аналіз дає змогу визначити:

- а) сильні і слабкі сторони ринку, загрози і можливості підприємства;
- б) сильні і слабкі сторони підприємства, загрози та можливості ринку;
- в) інвестиційну привабливість підприємства.

14 TOWS-аналіз дає змогу з'ясувати:

- а) яким чином фірма може вплинути на зовнішнє середовище, а зовнішнє середовище - на фірму;
- б) з'ясувати, яким чином зовнішнє середовище може вплинути на фірму;
- в) яким чином фірма може вплинути на зовнішнє середовище.

15 TOWS-аналіз дає змогу виробити:

- а) стратегію адаптації підприємства до середовища;
- б) стратегію адаптації середовища до підприємства;
- в) стратегію адаптації підприємства до середовища, а середовища - до підприємства.

16 SWOT-аналіз не дає змоги виробити такі стратегії:

- а) «Максі-міні»;
- б) «Максі-міді»;
- в) «Максі-максі».

17 Стратегія «Міні-Максі» рекомендується для фірм, у яких:

- а) переважають слабкі сторони, але вони мають сприятливі ринкові можливості;

- б) переважають сильні сторони, але вони мають загрози з боку ринку;
- в) переважають слабкі сторони і вони мають загрози з боку ринку.

18. Основна увага в моделі БКГ зосереджується:

- а) на грошових потоках підприємства;
- б) на сильних і слабких сторонах підприємства;
- в) на інноваційній діяльності підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Метод суми місць і відстані

Розрахувати інтегральний показник комплексної оцінки діяльності підприємств, проранжувати їх та визначити краще. Вихідні дані наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 - Вихідні дані

Підприємство	Динаміка, %							
	валового доходу від реалізації товару	прибутку до оподаткування	оборотності капіталу	рівня витрат обігу	рівня обов'язкових платежів	продуктивності праці	рівня матеріальних витрат	фондовіддачі основних фондів
1	97,0	101,4	103,1	103,8	110,4	99,6	103,1	99,8
2	101,2	100,0	89,0	100,4	100,0	88,0	103,4	100,0
3	99,8	100,1	98,0	93,0	105,4	108,0	89,9	104,0
4	115,2	102,5	110,4	105,4	95,6	109,4	104,3	105,4
5	110,2	108,4	108,5	103,0	99,4	105,1	103,5	108,4
6	103,4	103,3	112,4	113,4	98,0	100,1	102,4	103,4
Стимулюючий напрямок показника								
Еталон								

Методичні вказівки до розв'язання завдання

- 1 Визначення напрямку показника: стимулятор, дестимулятор.
- 2 Відповідно до напрямку показника в наданій вибірці підприємств визначити показники-еталони, тобто показники, які будуть найкращими серед зазначених підприємств.
- 3 Ранжування підприємств відповідно до підприємства-еталону. Результати зводяться до таблиці 3.

Таблиця 3 – Визначення місця за показниками підприємств

Підприємство	Динаміка, %									сума місць	місце підприємства
	валового доходу від реалізації товару	прибутку до оподаткування	оборотності капіталу	рівня витрат обігу	рівня обов'язкових платежів	продуктивності праці	рівня матеріальних витрат	фондовіддачі основних фондів			
1											
2											
3											
4											
5											
6											

- 4 Розрахунок інтегрального показника комплексної оцінки діяльності підприємств методом відстані до еталона:

$$R_i = \sqrt{\sum_j^n (\alpha_i - \alpha_{ij})^2}, \quad (3)$$

- де R_i – відстані j -го підприємства від еталона;
 α_i - значення i -го показника підприємства-еталона;
 α_{ij} – значення i -го показника j -го підприємства;
 i – показники;
 j – підприємство;
 n – кількість показників.

Результати розрахунку відстані підприємств від еталона, ранжування їх місць необхідно подати у вигляді таблиці 4.

Таблиця 4 – Ранжування підприємств за методом відстані

Підприємство	Відстань від еталону	Місце підприємства

5 Формування висновку щодо значення інтегрального показника комплексної оцінки діяльності підприємств, визначення кращого.

Завдання 2. Метод Дельфі

Виконати комплексну оцінку сукупності досліджуваних об'єктів і порівняльний аналіз господарської діяльності з використанням методу Дельфі. Вихідні дані наведені в таблиці 5.

Таблиця 5 – Матриця вихідних даних

У відсотках

Підприємства	Рівень виконання плану			Динаміка	
	Дохід від реалізації товарів	Чистий прибуток	Продуктивність праці	Фондовіддача	Оборотні кошти
А	102,5	84,4	98,6	119,1	103,1
Б	87,3	74,2	86,2	104,5	94,0
В	95,7	104,5	106,7	74,3	111,2
Г	110,6	114,7	105,9	87,7	106,3
Д	106,2	96,0	111,5	98,6	88,9
Е	113,0	90,3	102,3	114,2	64,6
Ж	104,3	60,1	104,7	90,0	102,7

Методичні вказівки до розв'язання завдання

1 Визначення максимального значення по кожному показнику та виділення його в матриці вихідних даних.

2 Побудова матриці координат шляхом ділення кожного показника у вихідній матриці на максимальне значення показника (таблиця 6).

Таблиця 6 – Матриця координат

Підприємства	Рівень виконання плану			Динаміка	
	Дохід від реалізації товарів	Чистий прибуток	Продуктивність праці	Фондовіддача	Обороті кошти
А					
Б					
В					
Г					
Д					
Е					
Ж					

3 Побудова матриці квадратів. Для цього необхідно значення кожного показника в матриці координат піднести до квадрата та заповнити таблицю 7.

Таблиця 7 – Матриця квадратів

Підприємства	Рівень виконання плану			Динаміка		Сума балів	Рейтинг
	Дохід від реалізації товарів	Чистий прибуток	Продуктивність праці	Фондовіддача	Обороті кошти		
А							
Б							
В							
Г							
Д							
Е							
Ж							

Піднесені до квадрата дані по кожному показнику необхідно просумувати. За сумою балів кожному підприємству присвоюється рейтинг.

Слід зазначити, що в такій оцінці не враховуються значущість показників, що оцінюються (всі вони вважаються рівнозначними).

4 Для уточнення результатів присудження місця необхідно використати експертну оцінку значущості кожного взятого для розрахунку показника та заповнити таблицю 8.

Таблиця 8 – Матриця зважених величин

Підприємства	Рівень виконання плану			Динаміка		Сума балів	Рейтинг
	Дохід від реалізації товарів	Чистий прибуток	Продуктивність праці	Фондовіддача	Оборотні кошти		
А							
Б							
В							
Г							
Д							
Е							
Ж							

Для оцінки значущості показника експерти використовують п'ятибальну шкалу. Відповідно до шкали:

- дохід від реалізації товарів складає 4,5;
- чистий прибуток – 5;
- продуктивність праці працівників – 4;
- фондівіддача основних фондів – 2;
- оборотність оборотних коштів – 3.

Зважимо дані з матриці квадратів за бальною оцінкою кожного показника і підсумуємо отримані дані по кожному досліджуваному підприємству (по рядку).

5 Порівняємо рейтинг підприємств, розрахований без експертної оцінки показників, з рейтингом, розрахованим з урахуванням експертної оцінки, і заповнимо таблицю 9.

Таблиця 9 – Порівняльні дані рейтингів

Підприємства	Рейтинг	
	без урахування експертної оцінки	з урахуванням експертної оцінки
А		
Б		
В		
Г		
Д		
Е		
Ж		

6 Формування висновку щодо отриманих результатів комплексної оцінки господарської діяльності підприємств.

Завдання 3. Метод відсоткових чисел

Розрахувати, як на середню частоту завезення продукції впливають частота завезення по окремих видах продукції та структура її завезення. Вихідні дані для розрахунку наведені в таблиці 10.

Таблиця 10 – Вихідні дані за видами продукції

Продукт	Обсяг завозу продукту, ум.од.		Частота завозу продукту, дні	
	План	Факт	План	Факт
Пральні машини	3200	3500	22	20
Холодильники	4200	3800	30	25
Телевізори	1800	2150	14	10
Мікрохвильові печі	1890	1500	16	12
Електричні плити	2150	2600	25	13
Чайники	450	300	15	10

Методичні вказівки до розв'язання завдання

1 Визначення обсягу завозу продукції за планом та за фактом.

2 Визначення структури завозу продукції за планом та фактично.

3 Визначення відсоткових чисел для фактичного аналізу. Розрахунок виконується на основі таблиці 11 стовбці 3, 4 та відсотків, отриманих при розрахунку структури завозу. Підсумок відсоткових чисел отримуємо шляхом ділення суми значень відсоткових чисел на 100.

4 Розрахунок впливу факторів на зміну середньої частоти завозу.

Всі розрахунки зводяться в таблицю 11.

5 Формування висновку щодо середньої частоти завезення продукції, впливу частоти завезення за окремими видами продукції та структура її завезення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Бачило, И.Л. Информационное право [Текст] / И.Л. Бачило, В.Н. Лопатин, М.А. Федотов; под ред. Б.Т. Топорина. – С.Пб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 189 с.
- 2 Белорус, О. Императивы стратегии развития Украины в условиях глобализации [Текст] / О. Белорус // Экономика Украины. - 2002. - № 11. - С. 4-13.
- 3 Гапоненко, В.Ф. Экономическая безопасность предприятия. Подходы и принципы [Текст] / В.Ф. Гапоненко, А.А. Безпалько, А.С. Власков. - М.: Ось-89, 2007. – 208 с.
- 4 Данько, М.І. Вибір оптимальної інноваційної стратегії підприємств залізничного транспорту [Текст]: Монографія / М.І. Данько, В.Л. Дикань, І.В. Воловельська. - Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 172 с.
- 5 Данько, М.І. Забезпечення конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів [Текст]: Монографія / М.І. Данько, В.Л. Дикань, А.В. Толстова. Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 188 с.
- 6 Дикань, В.Л. Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посібник / В.Л. Дикань, І.В. Воловельська, О.В.Маковоз. – Харків: УкрДазт, 2011. – 266 с.
- 7 Дикань, В.Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятий [Текст]: монография / В.Л. Дикань. - Харьков: Основа, 1995. – 160 с.
- 8 Дикань, В.Л. Экономика предприятия [Текст]: учеб. пособие / В.Л. Дикань, Е.В. Шраменко, Н.В. Якименко. - Харьков: УкрГАЖТ, 2008. – 274 с.
- 9 Экономика труда [Текст]: учеб. для вузов / В.Л. Дикань, Ю.Н. Юрченко, А.Г. Дейнека, И.В. Воловельская. – Харьков: Олант, 2002. – 120 с.
- 10 Доронин, А.И. Бизнес-разведка [Текст] / А.И. Доронин. - М.: Ось-89, 2002. - 288с.
- 11 Духов, В.Е. Экономическая разведка и безопасность бизнеса [Текст] / В.Е.Духов. - К.: ИМСО МО Украины: НВФ «Студцентр», 1997. – 175 с.

12 Житомирский, В.С. Рейдерство: явление, причины, профилактика, защита [Текст] / В.С. Житомирський. – С.Пб., 2006. – 234 с.

13 О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом [Текст]: закон Украины от 14.05.1992 г. № 2343-ХІІ, в ред. от 30.06.99 г. № 784-ХІV. – Офіц. изд. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 31.

14 Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [Текст]: закон України від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 7.

15 Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [Текст]: закон України від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 7.

16 Про охорону прав на промислові зразки» [Текст]: закон України від 15.12.93 р. № 3688-ХІІ.– Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 7.

17 Иванов, А. Экономическая безопасность предприятия [Текст] / А. Иванов, В. Шлыков. - М., 1995. – 265 с.

18 Иванюта, Т.М. Экономическая безопасность предприятия [Текст]: учеб. пособие (для студентов ВУЗов) / Т.М. Иванюта, А.О. Заичковский. – К.: Центр учеб. лит-ры, 2009. – 256 с.

19 Камінський, А.Б. Економічний ризик та методи його вимірювання [Текст] / А.Б. Камінський. - К.: Козаки, 2002. – 120 с.

20 Козаченко, Г.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения [Текст]: монография / Г.В. Козаченко, В.П Пономарев, А.М. Ляшенко. - К.: Либра, 2003. - 280 с.

21 Олифинов, А.В. Управление собственными рисками предприятия [Текст]: монография / А.В. Олифинов, Д.А. Бабкин. - Донецк: ДОННУЭТ, 2008. – 160 с.

22 Орлов, П.І., Основи економічної безпеки фірми [Текст]: навч. посібник / П.І. Орлов, В.Є. Духов. - Харьков: Прометей-Прес, 2004. - 284с.

23 Стратегия предприятия и стратегический менеджмент [Текст]: учеб. пособие / Ю.В. Соболев, В.Л. Дикань, А.Г. Дейнека, Л.А. Позднякова. – Харьков: - Олант, 2002. – 416 с.

24 Туник, И.Ю. Антирейдер [Текст]: пособие по противодействию корпоративным захватам / И.Ю.Туник, В.А. Поляков. - СПб., 2007. – 457 с.

25 Шкарлет, С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект [Текст]: монографія / С.М. Шкарлет. - К: Книж. вид-во НАУ, 2007. – 435 с.

